

การเพิกถอนการฉ้อฉล

หลักเกณฑ์มาตรา 237

- 1. ลูกหนี้ได้กระทำนิติกรรมอันมีวัตถุประสงค์เป็นสิทธิในทรัพย์สิน
- 2. เจ้าหนี้เสียเปรียบ
- 3. ลูกหนี้รู้ว่าเจ้าหนี้เสียเปรียบ
- 4. ถ้ามิใช่การให้โดยสเนहा ผู้ได้ลาภ
งอกหรือบุคคลภายนอก ต้องไม่สุจริต

1. ลูกหนี้ได้กระทำนิติกรรมอันมีวัตถุประสงค์เป็นสิทธิในทรัพย์สิน

ก) ลูกหนี้ทำนิติกรรม

- ต้องเป็นการทำนิติกรรม
- ถ้ามิใช่ผลของนิติกรรม โดยแท้ เจ้าหนี้เพิกถอนไม่ได้
- เช่น ผู้รับการให้ได้สิทธิโดยการครอบครอง มิใช่โดยนิติกรรมยกให้ มิใช่นิติกรรม โดยแท้ เจ้าหนี้เพิกถอนไม่ได้

- **ข) นิติกรรมอันมีวัตถุเป็นสิทธิในทรัพย์สิน**
- สิทธิในทรัพย์สิน คือทรัพย์สินสิทธิ และสิทธิทางหนี้
- เช่น ซื่อขาย ให้ ผู้จัดการมรดก โอนมรดกให้ ทายาท
- หรือนิติกรรมที่ก่อทรัพย์สินอื่น เช่น จำนอง
- หรือนิติกรรมที่ก่อให้เกิดหนี้ เช่น กู้ยืม คำ ประกัน การปลดหนี้ ภารจำยอม
- **แต่นิติกรรมที่มีได้เกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สิน เจ้า หนี้ขอเพิกถอนไม่ได้**
- เช่น นิติกรรมที่เกี่ยวกับสิทธิในครอบครัว ได้แก่ การสมรส การรับรองบุตร การรับบุตรบุญธรรม

- นิติกรรมที่มีได้เกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สิน เจ้าหนี้ขอเพิกถอนไม่ได้
- ทรัพย์สินที่จะได้หลังจากลูกหนี้ตาย เช่น สิทธิที่จะได้รับเงินบำเหน็จ บำนาญ สิทธิที่จะได้รับเงิน ฌาปนกิจสงเคราะห์
- สิทธิที่จะได้รับเงินประกันชีวิต

2. เจ้าหนี้เสียเปรียบ

- ก) เจ้าหนี้ที่มีสิทธิเพิกถอนหมายถึง?
- หมายถึงบุคคลที่อยู่ในฐานะเดียวกับเจ้าหนี้
- เช่น ผู้ขายฝาก ผู้ให้
- ทายาทผู้ฟ้องเพิกถอนนิติกรรมที่ผู้จัดการมรดกโอนที่ดินมรดกขายให้ผู้อื่น (ฎ. 1494/2523)
- เจ้าหนี้ รวมถึงเจ้าหนี้ผู้ได้รับชำระหนี้แล้วด้วย เช่น เจ้าหนี้ที่ทายาทของลูกหนี้เอาที่ดินชำระหนี้ให้แล้ว แต่ทายาทกลับเอาที่ดินนั้นไปขายต่อผู้อื่นอีก (ฎ. 616/2514)

ฎีกาควรจำ

- ผู้เช่าซึ่งมีสิทธิจะซื้อทรัพย์สินเฉพาะกรณีที่มีการขายในระหว่างอายุสัญญาเช่าเท่านั้น ตามข้อตกลงมีว่า หากผู้ให้เช่าจะขายทรัพย์สินที่เช่าในระหว่างอายุสัญญาเช่าก็จะให้ผู้เช่ามีโอกาซื้อก่อน ครบสัญญาเช่าแล้ว ผู้ให้เช่าขายทรัพย์สินนั้นไป จะเห็นได้ว่าการขายกรณีนี้เป็นการขายหลังจากสัญญาสิ้นอายุแล้ว ผู้เช่าไม่มีสิทธิจะซื้อทรัพย์สินจึงไม่อยู่ในฐานะเจ้าหนี้ และไม่มีสิทธิเพิกถอนการขาย(ฎ. 322/2526)

ข) เจ้าหนี้ต้องเสียเปรียบ

- หมายถึงลูกหนี้ทำนิติกรรมใดๆที่ทำให้ลูกหนี้จนลงถึงขั้นไม่มีทรัพย์สินพอชำระหนี้
- แต่หากนิติกรรมที่ไม่กระทบกระเทือนถึงฐานะ หรือความสามารถในการชำระหนี้ของลูกหนี้ เจ้าหนี้จะเพิกถอนไม่ได้
- เช่น ลูกหนี้นำสิทธิตามประธานบัตรเหมืองแร่ไปร่วมลงทุนเป็นค่าหุ้น ในบริษัทชุดแร่ โดยค่าหุ้นมีราคาสูงกว่าหนี้เงินกู้ (ฎ. 1868-1869/2516)

- ลูกหนี้ผู้จะขายที่ดินเอาที่ดินไปจดทะเบียนการจำยอม โดยที่ดินนั้นติดการจำยอมอยู่ก่อนแล้ว เจ้าหนี้จะฟ้องเพิกถอนการจำยอมไม่ได้ เพราะแม้ไม่มีการจดทะเบียน ที่ดินนั้นก็ยังคงอยู่ในการจำยอมอยู่ดีนั่นเอง ผู้จะซื้อที่ดินไม่เสียเปรียบ (ฎ.935/2541)

ข้อสังเกต

- แม้อุทธรณ์ยังสามารถชำระหนี้ได้อยู่ แต่อุทธรณ์ทำนิติกรรมที่ทำให้ไม่อาจชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ได้ครบถ้วน ต้องถือว่าทำให้เจ้าหนี้เสียเปรียบ
- เจ้าหนี้บุริมสิทธิ หรือเจ้าหนี้มีประกัน เช่น เจ้าหนี้จำนอง เจ้าหนี้จำนำ ไม่สามารถเพิกถอนการฉ้อฉลได้ เพราะเจ้าหนี้จำพวกนี้สามารถบังคับชำระหนี้ได้จากหลักประกันได้อยู่แล้ว

ค) นิติกรรมที่ทำให้กองทรัพย์สินของลูกหนี้ลดลง

- คือลูกหนี้ทำนิติกรรมที่เป็นการจำหน่ายจ่าย โอนทรัพย์สินของลูกหนี้
- รวมถึงลูกหนี้แก้งเป็นหนี้ผู้อื่น โดยสมยอมให้ผู้อื่นมาขอชำระหนี้ก่อนเจ้าหนี้
- ลูกหนี้ทำสัญญาแบ่งทรัพย์สิน เพื่อมิให้เจ้าหนี้อึดทรัพย์สินที่ลูกหนี้เป็นเจ้าของรวม (ฎ.5207/2545)
- ลูกหนี้สละมรดก
- ลูกหนี้เอาทรัพย์สินไปจำหน่าย หรือจำหน่ายประกันหนี้บางราย

ง) วัตถุประสงค์หนึ่งเป็นการ โอนทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง

- ปัญหาว่าลูกหนี้ทำสัญญาขายทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง แต่กลับเอาทรัพย์สินนั้นไปขายให้ผู้อื่น จะถือว่า เจ้าหนี้ (ผู้ซื้อ) เสียเปรียบหรือไม่
- มีคำพิพากษาวินิจฉัยเป็น 2 แนว
- แนวแรก การที่ผู้จะขาย โอนที่ดินไปให้ผู้อื่นจะ ถือว่าผู้จะซื้อเสียเปรียบเสมอไปไม่ได้ จะถือว่า เสียเปรียบเมื่อพิสูจน์ได้ว่าผู้จะขายไม่มี ทรัพย์สินอื่นคุ้มกับค่าสินไหมทดแทน (ฎ. 601/2497)

- แนวที่สอง ถือว่าผู้จะซื้อทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง
ย่อมประสงค์จะได้ตัวทรัพย์สินยิ่งกว่าค่า
สินไหมทดแทน การที่ผู้ขายเอาทรัพย์สิน
ไปโอนให้ผู้อื่น ย่อมถือได้ว่า ผู้จะซื้อ
เสียเปรียบ (ฎ.175/2502, 180/2502,
1138/2507)

3. ลูกหนี้รู้ว่าเจ้าหนี้เสียเปรียบ

- ลูกหนี้รู้ว่าการทำนิติกรรมของตนเป็นการทำให้เจ้าหนี้เสียเปรียบ
- ตัวอย่าง นายหนึ่งเป็นหนี้เงินกู้นายสอง 100000 บาท ได้โอนที่ดินที่มีอยู่แปลงเดียวของตน ราคา 300000 บาทไปให้นายสาม โดยนายหนึ่งไม่มีทรัพย์สินอื่นอีก ถือได้ว่านายหนึ่งยอมรู้ว่าการโอนที่ดินทำให้นายสองไม่ได้รับชำระหนี้ เป็นทางให้เจ้าหนี้เสียเปรียบ

4. ผู้ได้ลาภงอกไม่สุจริต (ม.237 ตอนท้าย)

- “ถ้าปรากฏว่าในขณะที่ทำนิติกรรมนั้นบุคคลซึ่งเป็นผู้ได้ลาภงอกแต่การนั้น มิได้รู้เท่าถึงข้อความจริงอันเป็นทาง ให้เจ้าหนี้ต้องเสียเปรียบนั้นด้วย แต่หากกรณีเป็นการทำให้โดยเสน่หาท่านว่าเพียงแต่ลูกหนี้เป็นผู้รู้ฝ่ายเดียว ท่านนั้นก็พอแล้วที่จะขอเพิกถอนได้”
- 1. ผู้ได้ลาภงอก คือบุคคลที่สามผู้ทำนิติกรรมกับลูกหนี้
- 2. ลูกหนี้และผู้ได้ลาภงอกมีเจตนาไม่สุจริต หมายถึงรู้หรือควรจะรู้ว่าทำให้เจ้าหนี้เสียเปรียบ

- การให้โดยเสน่หา ลูกหนี้เพียงฝ่ายเดียว หรือควรจะรู้ว่าทำให้เจ้าหนี้เสียเปรียบ ผู้ได้ลาภงอกไม่จำเป็นต้องรู้ด้วย
- แต่ถ้าเป็นนิติกรรมที่มีค่าตอบแทน เจ้าหนี้ต้องพิสูจน์ว่า ผู้ได้ลาภงอก รู้ว่าทำให้เจ้าหนี้เสียเปรียบ
- ข้อสันนิษฐานที่ถือว่าเจ้าหนี้รู้ว่าทำให้เจ้าหนี้เสียเปรียบ เช่น ลูกหนี้ขายทรัพย์สินให้ในราคาต่ำกว่าปกติ หรือ ขายให้ญาติพี่น้อง หรือเพื่อนสนิท

ข้อสังเกต

- ถ้าผู้ได้ลาภงอก เป็นบุคคลภายนอกผู้ได้รับ โอน โดยสุจริตและมีค่าตอบแทน เจ้าหนี้จะเพิกถอนนิติกรรมนั้นไม่ได้
- เช่น บุคคลภายนอก ตามมาตรา 1299, 1300, 1303, 1329, 1330 และ 1332
- ผู้ได้ลาภงอกต้องรู้ในขณะที่กรรมกับลูกหนี้ว่าทำให้เจ้าหนี้เสียเปรียบ จึงจะถือว่าไม่สุจริต ถ้ามารู้ในภายหลัง เจ้าหนี้เพิกถอนไม่ได้

อายุความฟ้องคดี (ม.240)

- อายุความ 1 ปี ในกรณีนี้ ต้องเป็นกรณีฟ้องให้เพิกถอนนิติกรรมเพราะการฉ้อฉล โดยแท้
- ถ้าเป็นการเพิกถอนในกรณีอื่น ไม่อยู่ในกำหนด 1 ปีนี้
- เช่น การเพิกถอนการโอนกรณีผู้โอนไม่มีอำนาจโอน
- เจ้าของทรัพย์เพิกถอนการโอนเพราะโอนผิด
- ทายาทเรียกทรัพย์มรดกคืนจากผู้อื่น

ผลของการเพิกถอนการฉ้อฉล

- 1. ไม่กระทบกระเทือนสิทธิของบุคคลภายนอกผู้สุจริต (ม.238)
- 2. ทรัพย์สิน หรือผลประโยชน์กลับมาเป็นของลูกหนี้
- 3. เจ้าหนี้ทุกคนได้รับประโยชน์

สิทธิของบุคคลภายนอกผู้สุจริต (ม.238)

- “การเพิกถอนดังกล่าวมาในบทมาตราก่อนนั้นไม่อาจกระทบกระทั่งถึงสิทธิของบุคคลภายนอกอันได้มาโดยสุจริตก่อนเริ่มฟ้องคดีขอเพิกถอน

อนึ่งความที่กล่าวมาในวรรคก่อนนี้ ท่านมิให้ใช้บังคับ ถ้าสิทธินั้นได้มาโดยเสนาหา”

บุคคลภายนอก ตามมาตรานี้ คือผู้ได้ทรัพย์สิน หรือได้รับผลประโยชน์จากผู้ทำนิติกรรม กับลูกหนี้ (ผู้ได้ลาภงอก)

ตัวอย่าง

- นาย ก. เป็นเจ้านี่ของ ข. นาย ข. โอนทรัพย์สินของตนให้นาย ค. ต่อมา ค. โอนทรัพย์สินต่อให้ ง. ดังนี้ ค.เป็น “ผู้ได้ลาภนอก” ส่วน ง.เป็น “บุคคลภายนอก” กรณีบุคคลภายนอกจะได้รับความคุ้มครองหรือไม่ ต้องพิจารณาว่าบุคคลภายนอกได้ทรัพย์สินมาโดยมีค่าตอบแทน หรือ โดยเสนาหา และบุคคลภายนอกมีความสุจริตหรือไม่
- เป็นข้อยกเว้นหลัก “ผู้รับ โอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน”

2. ทรัพย์สิน หรือผลประโยชน์กลับมาเป็นของลูกหนี้

- การเพิกถอนการฉ้อฉล มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทรัพย์สิน หรือผลประโยชน์กลับมาอยู่ในกองทรัพย์สินของลูกหนี้ ดังนั้น เจ้าหนี้จะบังคับชำระหนี้พร้อมกันเลยไม่ได้
- การฟ้องเพื่อเอาทรัพย์สินมาชำระหนี้เลย ไม่ใช่การเพิกถอนการฉ้อฉล
- ผลของการที่ศาลเพิกถอนการฉ้อฉล ผู้รับ โอนทรัพย์สินต้องส่งคืนทรัพย์สินในฐานะลาภมิควรได้ ถ้าคืนไม่ได้และรับไว้โดยทุจริตก็ต้องใช้ราคาทรัพย์สิน ตามมาตรา 414 ว.2

3. เจ้าหนี้ทุกคนได้รับประโยชน์ (ม.239)

- “การเพิกถอนนั้นย่อมได้เป็นประโยชน์แก่เจ้าหนี้หมดทุกคน”
- การเพิกถอนการฉ้อฉล ทำให้ทรัพย์กลับมาอยู่ในกองทรัพย์สินของลูกหนี้ เจ้าหนี้ทุกคนจึงสามารถมาขอรับชำระหนี้ได้

คำถาม

- นายเอกตกลงทำสัญญาจะซื้อที่ดินหนึ่งแปลงกับนายโท ในราคา 2 ล้านบาท เพื่อใช้ปลูกสร้างบ้าน หลังทำสัญญาเสร็จปรากฏว่านายโทกลับเอาที่ดินแปลงดังกล่าวไปจดทะเบียนโอนขาย ให้แก่นายตรี ในราคา 2 ล้านบาท โดยนายตรีรู้อยู่แล้วว่านายโทได้ทำสัญญาจะขายที่ดินแปลงดังกล่าวไว้แก่นายเอก ถ้าปรากฏว่านายโทยังมีทรัพย์สินอื่นอีกมากมาย ประมาณ 5 ล้านบาท ดังนี้ ให้วินิจฉัยว่า นายเอกจะร้องขอให้ศาลเพิกถอนนิติกรรมการโอนที่ดินระหว่างนายโทกับนายตรีได้หรือไม่ เพราะเหตุใด

คำตอบ

- กรณีตามปัญหา เอกทำสัญญาจะซื้อที่ดินของนาย โทเพื่อปลูกสร้างบ้าน หลังจากทำสัญญาปรากฏว่านาย โทกลับนำที่ดินดังกล่าวไปจดทะเบียนอันเป็นการทำนิติกรรมให้แก่ตรี โดยที่นายตรีซึ่งเป็นบุคคลผู้ได้ลาภยกนั้นรู้คือไม่สุจริต

ดังนี้ เมื่อการกระทำดังกล่าวถึงแก่นาย โทจะมีทรัพย์สินอื่นอีกก็ตามแต่เมื่อสิ่งที่นายเอกผู้จะซื้อต้องการนั้นคือที่ดินอันเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง การที่นาย โทลูกหนี้ทำนิติกรรมดังกล่าวนั้นทำให้ไม่มีที่ดินที่จะโอนให้แก่ นายเอกเจ้าหนี้ ทำให้เอกเสียหาย อีกทั้งผู้ได้ลาภยกคือตรี ไม่สุจริต ในการทำนิติกรรมดังกล่าว เอกจึงสามารถจะร้องขอให้ศาลเพิกถอนนิติกรรมดังกล่าวนั้นได้ ตามมาตรา 237